

Złapani w Sieć

Złota Rybka i niebezpieczne kontakty online

Scenariusz zajęć lekcyjnych dla uczniów klas 5–6

Bądź z innej

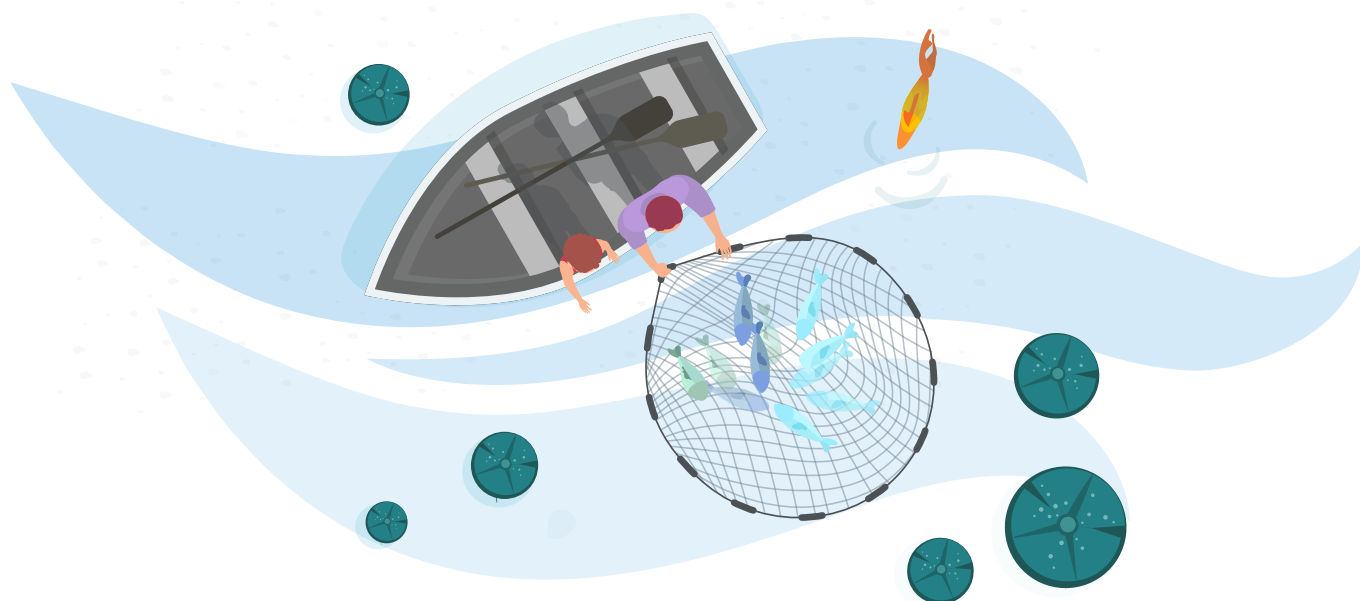
bajki

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW BUDŻETU PAŃSTWA

Łapani w Sieć

Łota Rybka i niebezpieczne kontakty online

Scenariusz zajęć lekcyjnych dla uczniów klas 5–6

NASK

OGÓLNOPOLSKA
SIEĆ EDUKACYJNA

Cele:

Czas trwania:
45 minut

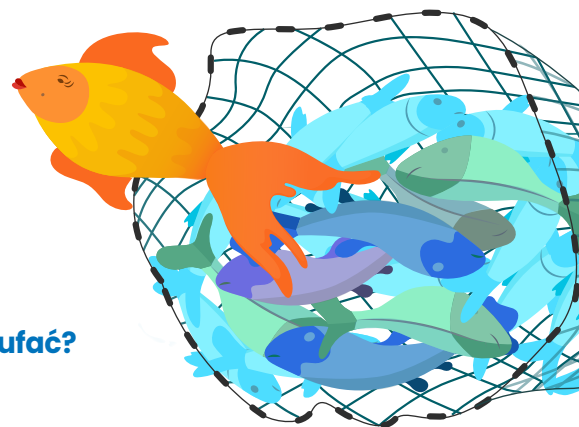
- Uwrażliwianie na ryzyko związane z podejmowaniem kontaktów w internecie z nieznanymi osobami.
- Rozpoznawanie sygnałów świadczących o próbach manipulacji.
- Kształtowanie zdolności krytycznego myślenia.
- Poznanie właściwych sposobów reagowania na próby nawiązania kontaktu podejmowane w sieci przez osoby nieznajome.

Nr	Nazwa ćwiczenia	Metody, formy pracy	Pomoce i uwagi
1.	Wprowadzenie. Dlaczego nie każdemu w sieci można zaufać? (ok. 15 min)	<ul style="list-style-type: none">• Projekcja bajki• Dyskusja w grupie	<ul style="list-style-type: none">• Komputer z dostępem do internetu• Projektor
2.	Sieć (wersja A) (ok. 20 min)	<ul style="list-style-type: none">• Element dramy• Zabawa grupowa	<ul style="list-style-type: none">• Kłębek włóczki• Nożyczki
	Alarm! (wersja B) (ok. 20 min)	<ul style="list-style-type: none">• Praca w grupach• Dyskusja na forum	<ul style="list-style-type: none">• Karta pracy (Załącznik nr 1)• Markery lub długopisy
3.	Podsumowanie (ok. 10 min)	Swobodne wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none">• Karteczki z imionami lub inicjałami uczniów• Pudełko

Materiały pomocnicze dla nauczyciela:

- Kwaśnik A., (2021), [Sexting i nagie zdjęcia w sieci. Poradnik dla nauczycieli](#), Warszawa: NASK-PIB.
- Kwaśnik A., Polak Z., Chojnacka O., Różycka M., Marańda M., (2019), [Ryzykowne zachowania seksualne i seksualizacja młodych użytkowników internetu. Zarys problematyki](#), Warszawa: NASK-PIB.
- Materiały opracowane w ramach kampanii „Bądź z innej bajki”, zrealizowanej przez KPRM, NASK i Stowarzyszenie Góry Kultury w projekcie „Kampanie edukacyjno-informacyjne” (KEI):
 - Podcast [Złota Rybka – grooming](#).
 - Broszura [Child grooming](#).

Dostęp do treści online: 20.09.2021

Przebieg zajęć:

1) Wprowadzenie. Dlaczego nie każdemu w sieci można zaufać?

Cel:

Zapoznanie z tematem niebezpiecznych kontaktów online, w tym zjawiskiem child groomingu.

Powiedz uczniom, że z internetu można korzystać przede wszystkim w pozytywny sposób i że oni także w większości właśnie tak używają sieci. Zapytaj o kilka dobrych przykładów i korzyści z bycia online. Podkreśl jednak, że w internecie można doświadczyć także groźnych sytuacji. Poproś o podanie przykładów.

Podczas dzisiejszej lekcji porozmawiacie właśnie o jednym z takich zagrożeń – niebezpiecznych kontaktach – oraz o tym, jak zachować czujność i nie dać się złapać w sieci osobie o złych zamiarach.

Obejrzyjcie razem animację [Złota Rybka # Grooming](#).

Po projekcji zapytaj uczniów o ich wrażenia: co myślą o tej historii, jak zachowywał się główny bohater i jak zmieniały się jego odczucia, jakie sposoby stosowała Złota Rybka, żeby zdobyć uwagę i sympatię chłopca, jak mogła się skończyć ta historia.

Dodaj, że poznając kogoś w internecie, należy zachować czujność. Nie każdy bowiem jest tym, za kogo się podaje. Nigdy nie można mieć stuprocentowej pewności, kto tak naprawdę jest po drugiej stronie ekranu.

Czasami zdarza się tak, że ktoś nieuczciwy, o złych zamiarach, próbuje nawiązać kontakt z dziećmi przez internet. Podobnie jak Złota Rybka, kusi obietnicami i prezentami. Udaje, że jest jedyną osobą, która może zrozumieć uczucia młodego człowieka, wykorzystuje to, że czasem jego wirtualny rozmówca jest niezadowolony, smutny albo czuje się samotny. Obdarza uwagę i zainteresowaniem, odciąga ofiarę od innych osób, którym do tej pory ufała (możesz odwołać się do dryfującej tratwy, na której leży chłopiec, oddalając się od taty). Trudno przerwać taki kontakt, nawet jeśli nie jest już komfortowy dla obu stron. Czasami przestępca szantażuje ujawnieniem sekretów, które dziecko

zdradziło mu w zaufaniu. Może nalegać na spotkanie w tajemnicy lub prosić o różne rzeczy (takie jak przestanie prywatnych, intymnych zdjęć czy filmów, np. takich, na których ofiary są niekompletnie ubrane). Zwróć uwagę uczniów na to, że osoba nakłaniająca dziecko do takich zachowań popełnia przestępstwo.

Zaproś uczniów do kolejnego ćwiczenia, którego celem jest poznanie sygnałów świadczących o manipulacji ze strony osób spotkanych w sieci oraz sposobów radzenia sobie w takiej sytuacji. Ćwiczenie można przeprowadzić w dwóch wersjach: A czyli „Sieć” oraz B – „Alarm!”. Wybierz wariant odpowiedni dla Twojej klasy i zrealizuj go z uczniami.

2) Sieć (wersja A)

Cel:

Uwrażliwienie uczniów na sygnały świadczące o manipulacji, wprowadzenie właściwych sposobów reagowania w takiej sytuacji.

Napisz na tablicy dowolne zdanie, np. „Antek powiedział mi, że w sobotę spotykacie się na wspólne granie”. Wybierz lub wylosuj troje uczniów, którzy mają je przeczytać w określony sposób:

- uczeń 1 – jakby chciał kogoś przestraszyć,
- uczeń 2 – jakby chciał podzielić się z kimś tajemnicą,
- uczeń 3 – jakby chciał się do kogoś przymilić.

Przekaż instrukcję tak, aby polecenia nie słyszała reszta klasy. Po wykonaniu zadania zapytaj pozostałych uczniów, w jaki sposób odebrali komunikat przedstawiony przez koleżankę/kolegę. Powiedz, że ta sama treść zaprezentowana na różne sposoby wywiera na słuchających zupełnie inne wrażenie. Nadając odpowiedni ton wypowiedzi, można wywołać odmienne uczucia: ukryć prawdziwy sens zdania, a także sprawić, że rozmówca czuje się zagrożony albo doceniony. Jeśli ktoś w celowy sposób próbuje wprowadzić nas w błąd, kłamie, aby podstępnie skłonić do zrobienia czegoś, to znaczy, że próbuje nami manipulować.

Poproś uczniów, aby przez chwilę zastanowili się, na czym polegała manipulacja pokazana w animacji. W jaki sposób Złota Rybka próbowała się przedstawić swojej ofierze (chłopcu)? Czy od razu ujawniała swoje zamiary? Jakich słów mogła używać? Co mówić? Do czego przekonywać? Jak się zachowywać?

Następnie zaproś dzieci do zabawy. Ich zadaniem będzie podawanie pomysłów, w jaki sposób ktoś może manipulować innymi. Wręcz jednemu z uczniów kłębek włóczki – od niego zacznie się gra. Poproś go o podanie pierwszego pomysłu i przekazanie kłęбка do innej osoby, która teraz będzie mogła podać swój pomysł, a następnie przekazać kłębek z prawem głosu do kolejnego kolegi lub koleżanki. Pierwszy uczeń zatrzymuje początek nitki aż do końca zabawy. Podobnie kolejne osoby trzymają w rękach swoją część nitki do chwili zakończenia ćwiczenia. Nitkę można trzymać w ręku lub owinąć ją wokół siebie, krzesła bądź ławki. Czuwaj nad przebiegiem gry i włączaj się, jeśli uczniowie mają problem z podaniem przykładów. Kontynuuj zabawę do wyczerpania propozycji.

Wskazówka:

Niezależnie od tego, czy podczas tego ćwiczenia uczniowie pozostaną w ławkach, czy staną w kręgu, dopilnuj, aby owinęli włóczką ławkę, krzesło lub siebie, zanim podadzą kłębek następnej osobie. W ten sposób już po kilku podanych pomysłach powstanie sieć. Im bardziej spleciona, tym lepiej. Kiedy uczniowie będą opleceni włóczką – czyli złapani w sieć – zapytaj, jak się czują w tej sytuacji. Wychwyć i podkreśl wypowiedzi, które będą odnosiły się do poczucia utknięcia, niemożności zmiany pozycji, wyswobodzenia się. Powiedz, że podobnie może czuć się ktoś, kto został zmanipulowany w internecie (i nie tylko!) przez osobę o złych zamiarach. Może mieć wrażenie, że nie jest w stanie nic zrobić, a na dodatek czuć się winny, ponieważ wcześniej chętnie utrzymywał kontakt z manipulatorem, wierząc, że ten jest jego przyjacielem. Zdecydowanie podkreśl, że dziecko nigdy nie jest odpowiedzialne za taką sytuację – niezależnie od tego, co zrobiło, na co się zgodziło, jakie prezenty przyjął. Przywołaj obraz chłopca z animacji, który cieszył się z oferowanych mu podarunków i zainteresowania Złotej Rybki. Przypomnij, że manipulator specjalnie zachowuje się tak, aby wzbudzać zaufanie, a to naturalne, że każdy z nas chce czuć się lubiany i doceniany.

Zapytaj uczniów, w jaki sposób ich zdaniem można wyplątać się z takiej sieci, czyli poradzić sobie w trudnej sytuacji. Wysłuchaj wszystkich pomysłów. Kiedy pojawią się propozycje, że dziecko powinno przestać kontaktować się z manipulatorem lub być ostrożne – nie dzielić się prywatnymi informacjami o sobie, nie przysyłać swoich zdjęć osobie, której nie zna osobiście, nie przyjmować prezentów itp. – nadetnij delikatnie nożyczkami sieć w kilku miejscach lub przetnij tylko pojedyncze nitki. Powiedz jednocześnie, że to są dobre pomysły, ale mogą okazać się niewystarczające, aby poradzić sobie z niebezpieczną osobą, która ma złe zamiary. Rozetnij sieć kompletnie i uwolnij uczniów dopiero wtedy, kiedy padnie pomysł, aby zgłosić te próby manipulacji rodzicowi, opiekunowi, nauczycielowi. Wyjaśnij, że tylko dorosły może skutecznie przerwać taki kontakt, a jeżeli będzie taka potrzeba, powiadomić policję. Przypomnij, że niektóre kontakty z dziećmi próbują nawiązywać przestępcy. Jeśli wśród pomysłów uczniów nie pojawi się rozwiązanie polegające na poinformowaniu dorosłego, powiedz o tym sam i rozetnij sieć, symbolicznie uwalniając uczniów.

Podsumuj ćwiczenie (propozycje znajdziesz na końcu drugiej wersji tego ćwiczenia). Na zakończenie poproś, aby każdy uczeń wziął mały kawałek włóczki i położył na swojej ławce.

2) Alarm! (wersja B)

Cel:

Uwrażliwienie uczniów na sygnały świadczące o manipulacji, wprowadzenie właściwych asposobów reagowania w takiej sytuacji.

Przypomnij uczniom, że jeśli ktoś w celowy sposób próbuje wprowadzić nas w błąd, kłamać, aby podstępnie skłonić do zrobienia czegoś, to znaczy, że próbuje nami manipulować. Powiedz, że teraz zastanowicie się nad tym, jak to się dzieje, że czasami młodzi ludzie wpadają w sieć manipulatora. Podziel uczestników zajęć na grupy (po 4–5 osób). Każdej z nich rozdaj kopię karty pracy (Załącznik nr 1) i markery. Poproś uczniów, aby przypomnieli sobie, co sprawiło, że chłopiec tak długo utrzymywał relację ze Złotą Rybką, mimo że po pewnym czasie kontakt z nią przestał sprawiać mu przyjemność i zaczął się jej trochę bać.

Na czym polegała manipulacja ze strony Złotej Rybki? W jaki sposób manipulator lub przestępca, który szuka ofiary w internecie, będzie próbował się jej przedstawić? Czy od razu ujawni swoje zamiary? Jakich słów może używać? Co mówi? Do czego przekonywać? Jak się zachowywać?

Wskazówka:

Podczas realizacji tego ćwiczenia możesz skorzystać z Karty pracy nr 1 lub przeprowadzić je w formie dyskusji na forum. Jeśli zdecydujesz się na pracę w grupach, pamiętaj, aby na bieżąco śledzić postępy pracy uczniów.

Podsumowując pracę z uczniami (pracę na forum podczas ćwiczenia „Sieć” lub pracę w grupach przy ćwiczeniu „Alarm!”), zwróć szczególną uwagę na poniższe elementy w pomysłach uczniów. Rozwiń ich wypowiedzi.

- Obdarowywanie prezentami: doładowaniami w telefonie lub w ulubionej grze, gadżetami elektronicznymi (można przypomnieć, co otrzymał chłopiec).
 - Dlaczego? Każdy z nas lubi mieć ładne, nowe rzeczy, lubimy też być obdarowywani – to bardzo przyjemna sytuacja. Manipulator zawsze szuka słabych punktów ofiary i próbuje ustalić, co sprawi, że ta pozostanie z nim w kontakcie. Zazwyczaj będzie usiłował wyrzucić na niej wrażenie, że wszystko dostaje za darmo, ponieważ ją lubi i nie oczekuje niczego w zamian.
- Osaczanie i udawanie przyjaźni: przestępca podkreśla, że rozumie, co ofiara przeżywa w każdej sytuacji, staje zawsze po jej stronie, krytykuje jej rodziców, nauczycieli, przyjaciół, koleżanki i kolegów, izoluje ją od innych.
 - Dlaczego? Prawdziwi przyjaciele mają lepsze i gorsze dni, czasem się świetnie rozumieją, a czasami zdarza się sprzeczka. Prawdziwa przyjaźń nigdy nie jest idealna. Trzeba uważać na tych, którzy w sieci ciągle potakują i mówią same miłe rzeczy. Manipulator będzie przekonywał ofiarę, że tylko on jest jej przyjacielem, że tylko on ją rozumie. To próba skłócenia ze wszystkimi, którym dotąd oszukiwane dziecko ufało, aby nowy „internetowy przyjaciel” wydawał mu się jedyną osobą zawsze gotową do pomocy.
- Naleganie na utrzymywanie ciągłego kontaktu, oczekiwanie stałej dostępności. Kontrolowanie codziennego życia.
 - Dlaczego? To kolejny ze sposobów na oddzielanie swojej ofiary od innych, bliskich jej osób oraz sposób na zdobywanie coraz większej ilości informacji o niej. W taki sposób manipulator/przestępca przywiązuje ofiarę do siebie.
- Namawianie do ukrywania relacji oraz do chronienia wspólnej tajemnicy. Prośby o spotkanie w rzeczywistym świecie sam na sam.
 - Dlaczego? Manipulator wie, że nie osiągnąłby swojego celu, jeśli ktokolwiek dowiedziałby się o kontaktach z ofiarą. Bardzo często jego zamiary wiążą się z łamaniem prawa, więc nie chce, aby ktokolwiek o tym wiedział. W taki sposób chroni tylko siebie.
- Szantaż emocjonalny, groźby.
 - Dlaczego? Próby straszenia albo „obrażania się”, udawanie zawiedzonego służą wywołaniu w ofierze poczucia winy, wdzięczności oraz zobowiązania (przecież nie powinna zachowywać się tak niemilo wobec „najlepszego przyjaciela”, który jej tyle dał). Dziecko nadal utrzymuje kontakt z przestępcą, nawet jeśli już nie czuje się komfortowo.
- Oczekiwanie różnych dowodów zaangażowania w relację, prośby o zrobienie czegoś, co jest krępujące, np. przesłanie intymnego zdjęcia.
 - Dlaczego? Najczęściej właśnie pozyskanie takich materiałów głównym celem przestępcy. Może też być tak, że chce on zdobyć prywatne informacje/materiały, aby użyć ich do szantażu, kiedy jego ofiara chciałaby ujawnić ich relację.

Podkreśl, że w międzyludzkich relacjach różnie stawiamy granice. Inaczej rozmawiamy i zachowujemy się w gronie rodziny albo bliskich przyjaciół niż wśród osób, które słabiej znamy. To zupełnie normalne. Jeśli ktoś, kogo uczniowie spotkali w internecie, próbuje przekroczyć ich granice, powinni natychmiast powiedzieć o tym rodzicom, opiekunom lub nauczycielowi. W takiej sytuacji dziecko nigdy nie jest winne temu, że utrzymuje kontakt z manipulatorem/przestępcą – to on popełnia przestępstwo.

3) Podsumowanie zajęć

Cel:

Utrwalenie wiedzy o zagrożeniach związanych z kontaktami nawiązywanymi przez internet.

Poproś 2–3 wylosowanych uczniów o podsumowanie zajęć: wybranie kilku informacji, które wydają im się najważniejsze i warte zapamiętania. Jeśli wylosowany uczeń będzie miał z tym trudność, pozwól, by inni pomogli mu w sformułowaniu wypowiedzi. Uzupełnij wypowiedzi, jeśli okaże się to konieczne.

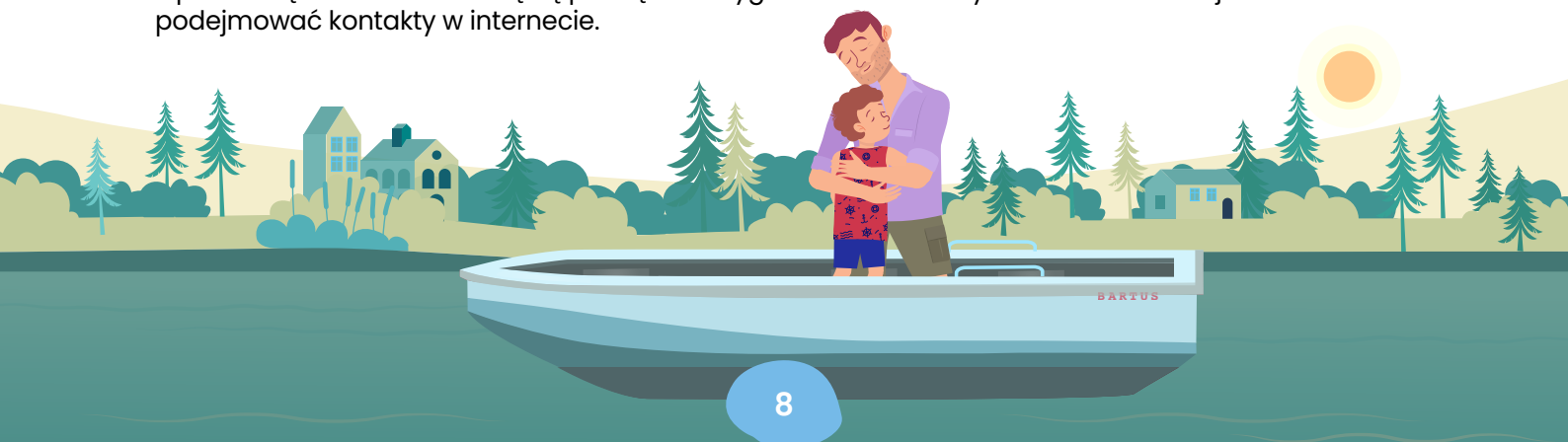
Wskazówka:

Takie krótkie podsumowania dokonywane przez wylosowane osoby dają nauczycielowi możliwość sprawdzenia, na jakie treści reagują dzieci. Losowe wybieranie osób sprzyja temu, że z czasem, kiedy taka praktyka jest powtarzana, uczniowie bardziej angażują się na lekcji, ponieważ wiedzą, że mogą zostać wylosowani.

Jeśli skończył Wam się czas, sam podsumuj zajęcia. Pamiętaj, aby podkreślić następujące kwestie:

- O każdym kontakcie w sieci z osobą, która nie jest kolegą/koleżanką np. ze szkoły albo zajęć pozaszkolnych, należy powiedzieć dorosłym: rodzicom, opiekunom lub nauczycielom. Nigdy tak naprawdę nie wiemy, kto kryje się po drugiej stronie ekranu. Nawet jeśli wysłała nam zdjęcie, nie wiemy, czy jest ono prawdziwe.
- Nieuczciwa osoba lub przestępca działający w internecie będzie używał każdego sposobu, aby wzbudzić w ofierze zaufanie. Może podawać się za rówieśnika, kusić prezentami, udawać najlepszego przyjaciela. Z czasem może też wymuszać to, czego chce – obrażając się, szantażując lub grożąc ujawnieniem powierzonych wcześniej tajemnic lub zdjęć.
- Przestępca, który próbuje uwodzić dzieci online, za wszelką cenę będzie chciał zachować to w tajemnicy. Natychmiast zgłoście rodzicom lub opiekunom, jeśli:
 - kiedykolwiek ktoś będzie próbował zobowiązać Was do utrzymania sekretnej znajomości lub namawiał do spotkania sam na sam. Taki kontakt może być ogromnym zagrożeniem!
 - podczas rozmów ktoś będzie wypytywał Was o intymne sprawy, pokazywał intymne zdjęcia lub filmiki, prosił o przesłanie zdjęć, na których jesteście niekompletnie ubrani. Oznacza to, że kontaktuje się z Wami przestępca, który chce Was skrzywdzić.
- Dlaczego alarmowanie dorosłych i pokazanie im np. zapisów rozmów na komunikatorze czy przesłanych zdjęć jest tak ważne, nawet jeśli trochę się tego wstydzicie lub obawiacie się reakcji rodziców? Ponieważ takie kontakty z dziećmi najczęściej nawiązują przestępcy i trzeba je zgłosić na policję. Dzięki temu inne dzieci nie zostaną skrzywdzone przez tę samą osobę.

Jeśli zrealizowałeś w klasie ćwiczenie „Sieć”, na zakończenie przypomnij uczniom o kawałku włóczki – zapewne zastanawiają się, po co go zachowali. Powiedz, że ciężko pracowali, żeby nauczyć się rozpoznawać sygnały alarmowe, które mogą świadczyć o tym, że ktoś, kto nawiązał lub próbuje nawiązać z nimi kontakt w sieci, ma złe zamiary. Poproś, aby przywiązali kawałek włóczki np. w środku plecaka, aby za każdym razem, kiedy na niego spojrzą, przypominał im o sieci, w którą można łatwo wpaść. Dzięki temu zawsze będą pamiętać o sygnałach alarmowych i dużo ostrożniej podejmować kontakty w internecie.

Załącznik nr 1

Sygnały alarmowe

Przypomnijcie sobie, na czym polegała manipulacja Złotej Rybki wobec bohatera animacji, którą obejrzeście. Zastanówcie się wspólnie, w jaki sposób przestępca działający w internecie będzie próbował przedstawić się potencjalnej ofierze, aby wymóc na niej określone działanie. Wpiszcie swoje pomysły poniżej.

Co może mówić przestępca/manipulator działający w sieci?

.....

.....

.....

.....

.....

W jaki sposób może się zachowywać?

.....

.....

.....

.....

.....

Do czego może przekonywać?

.....

.....

.....

.....

.....

Autorka
Renata Arseniuk

Redakcja merytoryczna
Anna Borkowska, Marta Witkowska

Redakcja językowa i korekta
Katarzyna Gańko

Opracowanie graficzne, skład
Aneta Witecka

Ilustracje
Włodzimierz Rajczyk BringMore Advertising

© NASK – Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa 2021

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (CC BY-NC) 4.0 Międzynarodowe

NASK – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Kolska 12
01-045 Warszawa

Animacje wykorzystane w scenariuszach powstały w ramach kampanii „Bądź z innej bajki”, która została zrealizowana przez Ministerstwo Cyfryzacji (obecnie: KPRM) i NASK – Państwowy Instytut Badawczy we współpracy ze Stowarzyszeniem Góry Kultury - zwycięzcą konkursu pt. „(Nie)Bezpieczni w sieci – konkurs dla NGO na najlepszą kampanię edukacyjną”.

Partner Kampani:

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

